

A-klinikkasäätiö

Järjestöjen ryhmätoiminnoista hyvinvointia ja osallisuutta kuntoutujille ja läheisille

Jouni Tourunen, Sari Jurvansuu & Janne Takala

Näkökulmia sosiaalisen kuntoutuksen moniulotteisuuteen
14.2.2024

Taustaa/Alustuksen sisältö

- Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelma ([MIPA 2.0](#))
- Tutkimus järjestöjen ryhmätoimintojen merkityksistä ja vaikutuksista osallistujien hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja osallisuuden kokemuksiin
- Päihde- ja mielenterveyskuntoutujien sekä läheisten ryhmät: kyselyt osallistujille ryhmän alkaessa ja päättyessä (2022-2023)
- Rikosseuraamusasiakkaiden ryhmät: haastattelut
- Suljettuja, ammatillisesti ohjattuja tai ammattilaisen ja kokemusasiantuntijan/vertaisohjaajan yhdessä ohjaamia, tavoitteiltaan ja toteutukseltaan vaihtelevia ryhmiä.
- Esittelen tutkimuksia ja niiden tuloksia ryhmittäin

Päihde- ja mielenterveysyhdistysten yleisimmät toimintamuodot (n=145)

Kasvokkain %	Toiminto	Verkossa %
79	Ryhmätoiminta	21
73	Vertaistukiryhmät	9
71	Palveluohjaus	13
70	Päiväkeskus/Kohtaamispaikka	12
56	Terveys/sosiaalineuvonta	18
55	Ammatillinen keskustelutuki	30

Osallisuuden käsitteestä

- Sosiaalinen osallisuus on keskeinen hyvinvoinnin elementti ja keskeinen osa mielenterveyspolitiikkaa 2000-luvulla
- Osallisuus on yhteydessä esim. taloudelliseen ja työllisyystilanteeseen, terveyteen, yksinäisyyteen, leimautumisen kokemuksiin, toiminta- ja työkykyyn, elämänlaatuun – osallisuuden vahvistamisella katsotaan voitavan vaikuttaa näihin
- Päihteiden ongelmakäyttö ja mielenterveyden ongelmat heikentävät osallisuutta ja heikko osallisuus vaikuttaa mielenterveyteen ja altistaa päihteiden käytölle
- Tutkimuksessamme tarkastelemme ryhmiin osallistujien omaa **kokemusta** osallisuudestaan, koska sen vahvistaminen on usein ryhmätoiminnan tavoitteena
- Osallisuus käsitteenä moniulotteinen ja laaja
- Nojaudumme tutkimuksessa THL:n Sokra-hankkeessa kehitettyyn *osallisuuden viitekehykseen, jossa osallisuus = ”ihminen on merkityksellinen osa kokonaisuutta, tulee kuulluksi ja voi vaikuttaa elämäänsä ja yhteisiin asioihin”

Osallisuusindikaattori (THL/Sokra-hanke)

- Muodostuu kymmenestä väittämästä, joihin vastaukset asteikolla 1= täysin eri mieltä - 5= täysin samaa mieltä
- Osallisuusindikaattori lasketaan väittämien pisteistä ja summa muunnetaan asteikolle 0–100; suuri pistemäärä = vahva osallisuuden kokemus
- Tarkastellaan osallisuusindikaattorin saamaa pistemäärää ja osa-alueita – millaiseksi ryhmiin tulevat kuntoutujat kokivat osallisuutensa, vahvistuiko kokemus ryhmän aikana ja jos, niin millä osa-alueilla?

Elämäntilanne

- Ihmissuhteet, työ/opinnot, talous, asuminen, päihteet, väkivallan uhka, elämänlaatu ym. (arvio elämäntilanteesta eri osa-alueilla asteikolla 4-10)

Positiivinen mielen hyvinvointi

- Toiveikkaus, hyödyllisyyden tunne, rentous, ajattelun selkeys, läheisyys, ongelmankäsittely, päätöksentekokyky (1-5)
- Short Warwick-Edinburgh Mental Well-Being Scale

Resilienssi

- Sopeutumiskyky ja palautumiskyky (0-4)
- Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC2)

Työ- ja toimintakyky

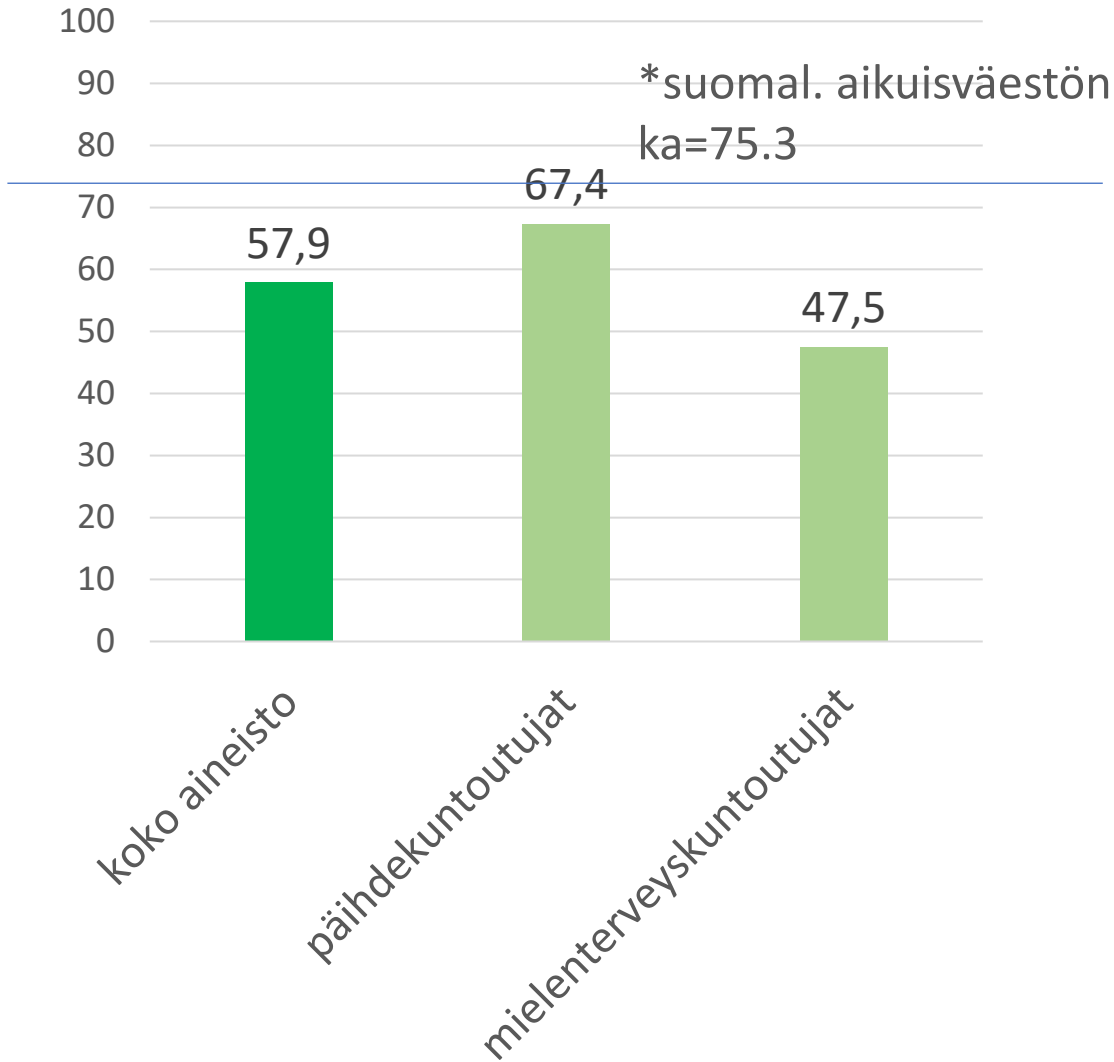
- Kykyviisari (TTL) – arvio omasta työkyvystä ja arjen toimintakyvystä asteikolla (0-10)
- Paradise24FIN – psykososiaaliset vaikeudet viimeisen 30 vrk aikana (0-4)

Hyöty ryhmästä

- Strukturoitu kysymys (1-5)

Kuntoutujien osallisuuden kokemus ryhmän alkaessa

(N=52)

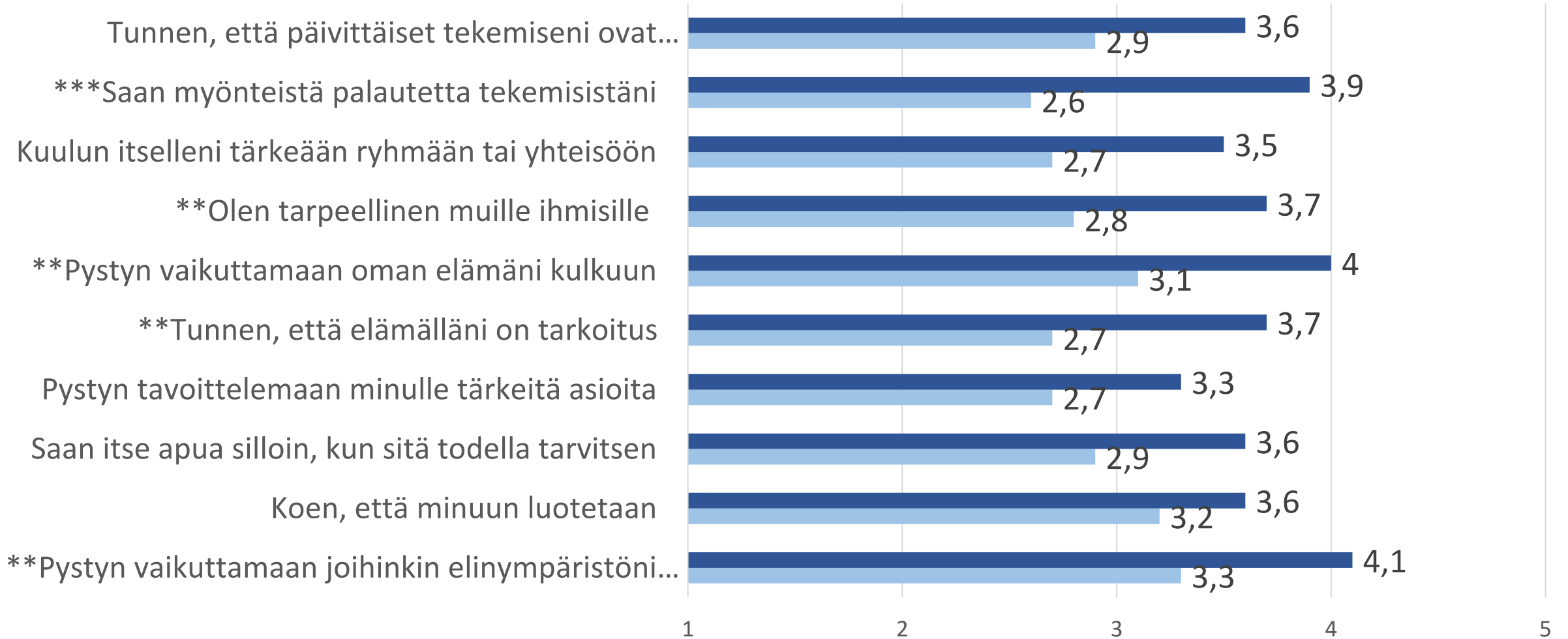

Mielenterveyskuntoutujista erittäin heikkoa osallisuutta koki lähes joka toinen (47 %).

Joka neljännen vastaajan osallisuuden kokemus oli ryhmän alkaessa erittäin heikko (pistemäärä <50).

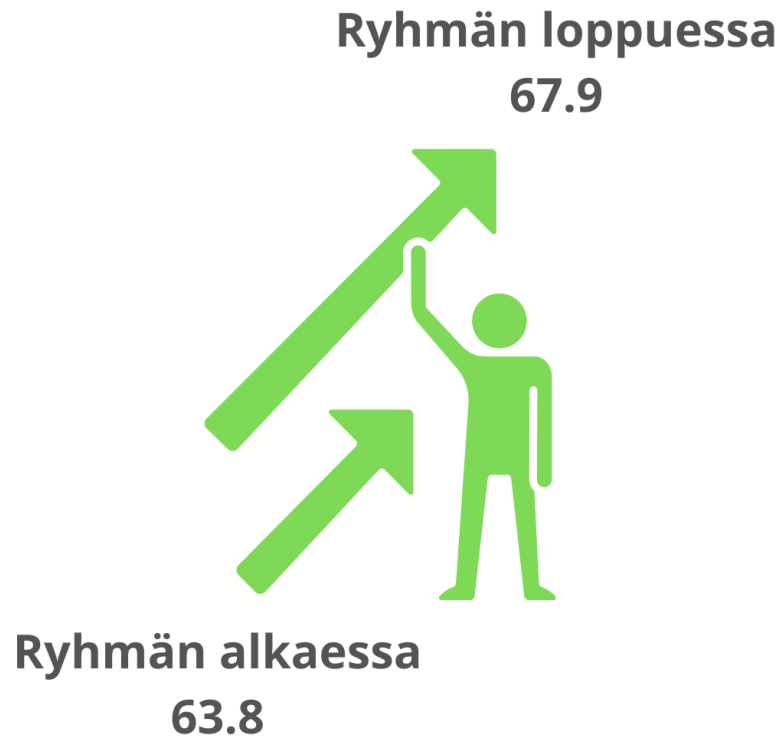
*Väestötasolla erittäin heikkoa osallisuutta kokee noin joka kymmenes suomalainen aikuinen.

Vastanneiden mielenterveys- ja päihdekuntoutujien osallisuudessa suuria eroja ryhmän alussa (keskiarvot; n=52)

Osallisuusindikaattorin muutos ryhmätoiminnan aikana (n=29)

- Osallisuusindikaattorin keskiarvo parani tilastollisesti merkitsevällä tavalla**

Osallisuusindikaattorin pistemäärä parani 68 %:lla vastaajista.

Suurimmillaan myönteinen muutos oli 32 pistettä.

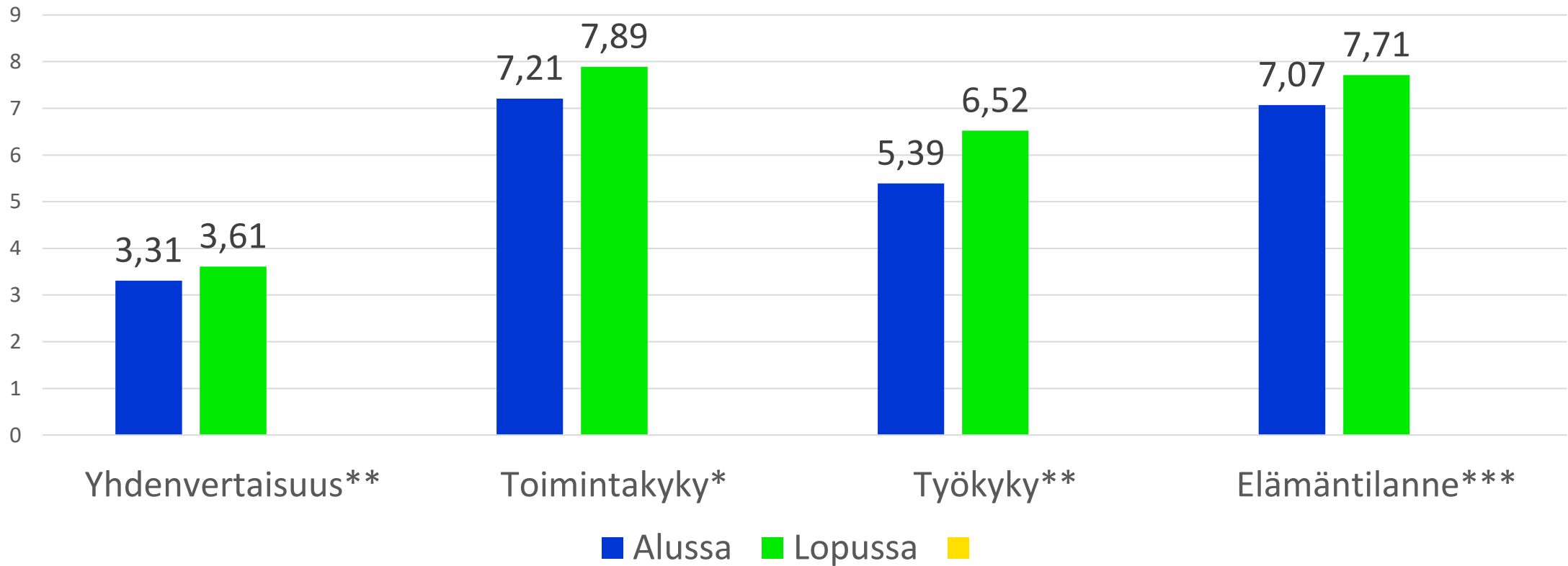
Lähes puolella (46 %) vastaajista indikaattorin arvo parani yli 10 pisteellä.

Mikä osallisuuden kokemuksessa vahvistui? (n=29)

Kuntoutujat: muut mittarit (n=29)

Kaavion otsikko

Kuntoutujaryhmät

- Mielensterveys- ja päihdejärjestöt tavoittavat ryhmätoimintoihinsa kuntoutujia, joiden kokemus osallisuudesta on usein heikko, eriarvoisuuden tunteet yleisiä ja arvio omasta työkyvystä heikko.
- Ryhmätoimintaan osallistuminen vaikuttaa myönteisesti ja monialaisesti osallisuuden ja yhdenvertaisuuden kokemuksiin sekä itsearvioituun työkykyyn ja elämänlaatuun.
- Ryhmätoiminta on vaikuttava tapa vahvistaa kuntoutujien sosiaalista osallisuutta ja työkykyä sekä ehkäistä heikkoon osallisuuden kokemukseen liittyvää syrjäytymisen riskiä.

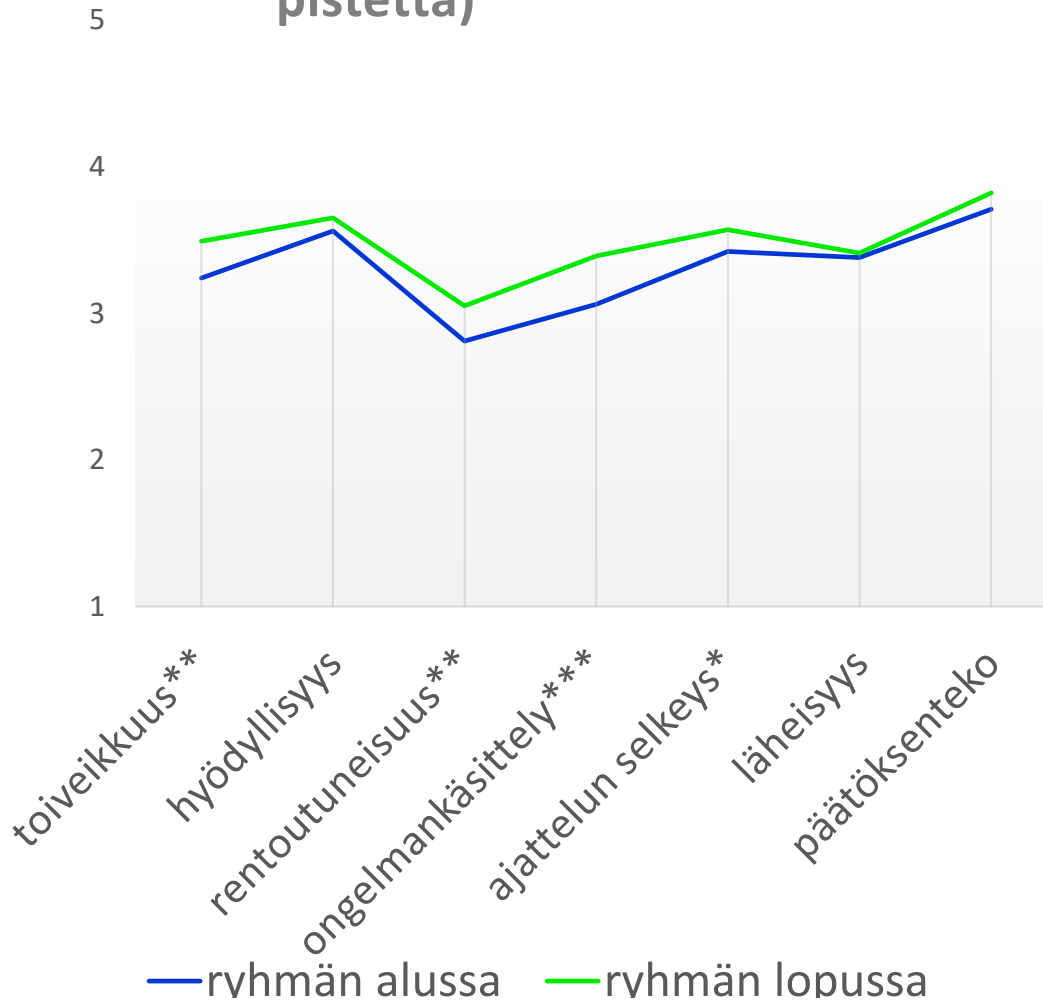
Läheisten ryhmään tulemisen syitä % (n=78)

	MT	Päihde	MT+Päih.	Yhteensä
Vertaistuen saaminen	69 %	88 %	89 %	76 %
Tukea arjessa jaksamiseen	50 %	29 %	67 %	47 %
Yksinäisyyden tunne	12 %	24 %	22 %	15 %
Omaan mielenterveyteen liittyvät vaikeudet	8 %	35 %	22 %	15 %
Oma päihteidenkäyttö	0 %	0 %	0 %	0 %

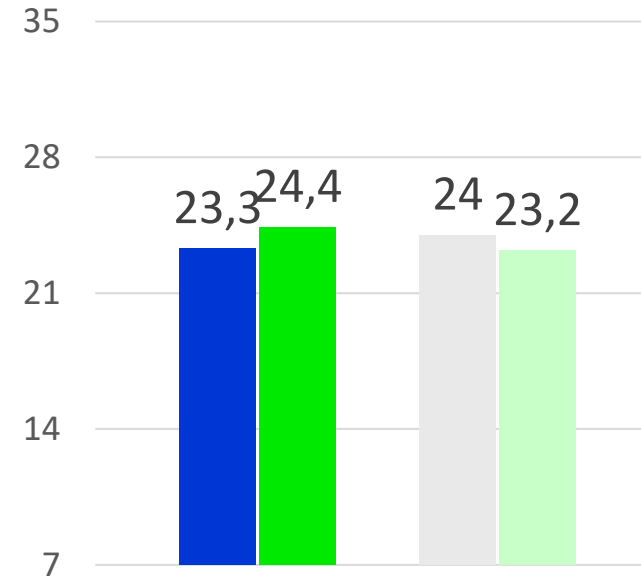

Positiivinen mielen hyvinvointi (n=79)

SWEMWBS osa-alueittain (1-5 pistettä)

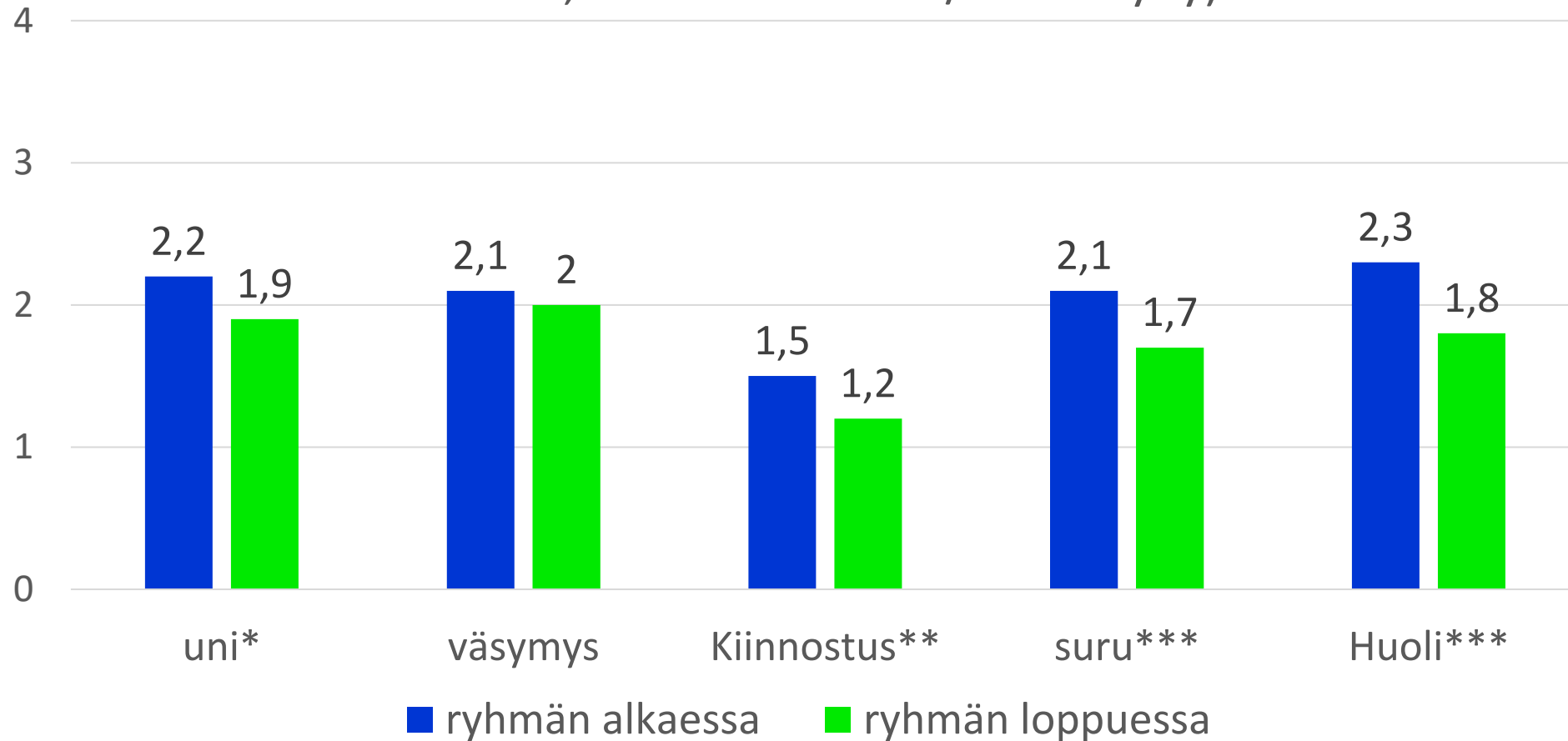
Summamuuuttuja (7-35)

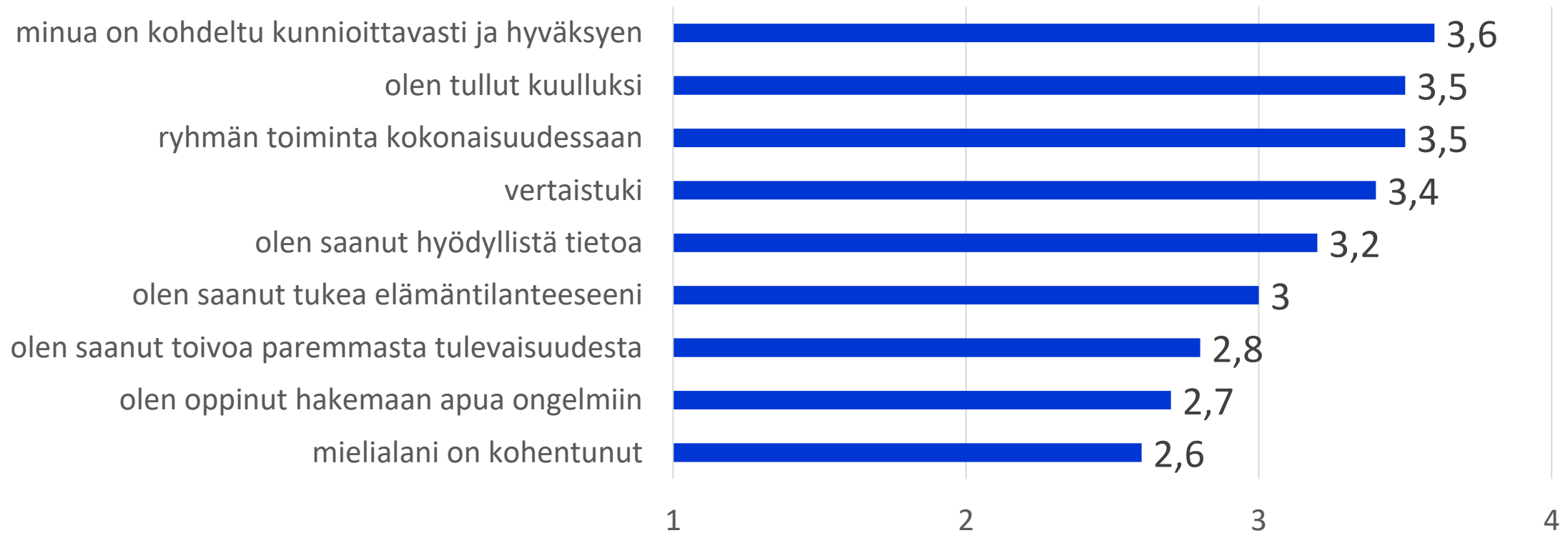
- ryhmän alussa
- ryhmän lopussa
- suomalaiset 2020
- engl. naisten mediaani 2017

Psykososiaaliset vaikeudet (Paradise24FIN) (N=79)

Minkä verran vaikeuksia ollut viim. 30 päivän aikana? (0=ei lainkaan, 4=erittäin suuria/en selviydy)

Ryhmistä koettu hyöty. Parhaiten toteutuneet vaikutukset (1=ei lainkaan, 4=erittäin paljon) (N=79)

Läheisryhmät

- Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen läheisten ryhmistä haettiin erityisesti vertaistukea, voimaa arjessa jaksamiseen ja välineitä oman elämän elämiseen läheisen ihmisen ongelmasta huolimatta.
- Vertaisryhmien selkeimpiä mitattuja hyvinvointivaikutuksia olivat
 - 1) Positiivisen mielenterveyden vahvistuminen:
Ongelmankäsittelykyvyn paraneminen, toiveikkuuden ja rentoutuneisuuden lisääntyminen, yksinäisyyden vähentyminen.
 - 2) Psykososiaalisten vaikeuksien kokemisen väheneminen:
Surun, alakuloisuuden tai masentuneisuuden sekä huolestuneisuuden tai ahdistuneisuuden kokemusten vähentyminen.
- Osallistujat kokivat hyötynsä ryhmässä erityisesti kohdatuksi ja kuulluksi tulemisesta, vertaistuesta ja hyödyllisistä tiedoista

* Pienet onnistumistarinat (THL/Sokra-hanke)

- Laadullinen työkalu osallisuutta edistävän toiminnan arviointiin, perustuu osallistujille tehtäviin teemahaastatteluihin
- Haastatteluista kartoitetaan pieniä onnistumistarinoita eli yksittäisiä osallisuutta vahvistaneita kokemuksia
- Selvitetään vaikutusmekanismeja eli sitä, **MITEN** toiminta on edistänyt osallisuuden kokemusta
- Aineisto: ryhmämuotoisen yhdyskuntapalvelun suorittajien (n=7) ja avovankien ryhmään osallistuneiden (n=2) haastattelut

*<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/pienet-onnistumistarinat-tyokalu-osallisuusvaikutusten-arviointiin>

Pienet onnistumistarinat/rikosseuraamusasiakkaiden ryhmät (n=9)

Onnistumistarina-tyyppi	Teemoja
Yhteenkuuluvuustarinat	Vahvistunut kokemus yhteisöön kuulumisesta Lisääntyneet sosiaaliset valmiudet Vertaistuki
Pystyvyystarinat	Koettu toimintakyvyn vahvistuminen Vahvistunut itsetuntemus ja -luottamus Uuden oppiminen
Merkityksellisyystarinat	Kokemus oman toiminnan hyödyllisyydestä ja yhteiskunnallisesta arvosta Hyvityksen mahdollisuus Muilta saatu tunnustus ja myönteinen palaute
Arvokkuustarinat	Omanarvontunnon vahvistuminen Kokemus yhdenvertaisuudesta Kokemus arvostavasti kohdatuksi tulemisesta

Rikosseuraamusryhmät

- Ryhmämuotoiseen toimintaan osallistuminen voi vahvistaa yhdyskuntapalvelusta suorittavien ja avovankien osallisuuden kokemusta.
- Keskeisiä osallisuutta vahvistavia tekijöitä ovat muun muassa vertaistuki, sosiaalisten taitojen paraneminen, uuden oppiminen, mahdollisuus itsemääräytyvyyteen, onnistumisen kokemukset sekä tunne yhdenvertaisuudesta ja hyväksytyksi tulemisesta.
- Osallisuutta vahvistavat toimet voivat yhdyskuntapalvelussa tukea tuomion loppuun suorittamista ja tavoitteita vahvemmassa yhteiskuntaan integroitumisesta.

Lopuksi

- Päihde-, mielenterveys- ja rikosseuraamusalan järjestöt tavoittavat ryhmätoimintoihinsa ihmisiä, joiden osallisuuden kokemus on usein hyvin hauras
- Ryhmätoimintaan osallistuminen voi vahvistaa merkittävällä tavalla osallisuuden kokemusta ja tukea sosiaalista kuntoutumista
 - Arki merkityksellistyy, usko omaan itseen vahvistuu, tulevaisuushorisontti laajenee ja löytyy hyvinvointia tukeva yhteisö, jossa voi olla oma itsensä
- Osallisuuden kokemusta voidaan vahvistaa tai murentaa hyvinkin pienissä arkisissa kohtaamisissa
- Lisää tutkimusta tarvitaan siitä, mitä tapahtuu ryhmätoiminnan jälkeen
 - Säilyykö kokemus vahvemmassa osallisuudesta? Johtaako se muihin muutoksiin arjessa pidemmällä aikavälillä?

**Järjestöissä
tehdään
merkittävää
osallisuustyötä**

Julkaisuja

- Jurvansuu, S., Takala, J. & Tourunen, J. (2023): Ryhmästä osallisuutta? Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien osallisuuden sekä toiminta- ja työkyvyn muutokset ryhmätoiminnan aikana. A-klinikkasäätiö: Katsauksia ja näkökulmia 1/2023.
- Takala, J., Jurvansuu, S., Kuivalainen, K., Laukkanen, S. & Tourunen, J. (2024): Kun läheisen ongelmat yhdistävät. Järjestöjen vertaisryhmätoiminnan hyvinvointivaikutukset. A-klinikkasäätiö: Katsauksia ja näkökulmia 1/2024: 1-17.
- Jurvansuu, S., Takala, J. & Tourunen, J. (2024): ”Tää kiinnittää arkeen ja elämään.” Osallisuutta ja pieniä onnistumistarinoita rikosseuraamusasiakkaiden ryhmämuotoisessa toiminnassa. A-klinikkasäätiö: Katsauksia ja näkökulmia 2/2024: 1-21.
- [MIPA 2.0 -tutkimusohjelma](#)